

Zaščita živali in ogroženost človeka

Adil Huselja, Generalna policijska uprava, Uprava uniformirane policije

Namen prispevka

Predstavitev zakonodaje, ki določa področje zaščite živali; najpogostejših kršitev, ki jih obravnavajo policisti in pristojni organi ter področjih, kjer živali vznemirjajo in ogrožajo človeka oziroma skupnost.

Metodologija

Pri pripravi prispevka sem uporabil metodo analize vsebine pisnih virov ter statistične metode za obdelavo podatkov.

Ugotovitve

Medsebojna povezanost med človekom in živalmi traja od samega nastanka človeštva. Zato ni presenetljivo, da so živali obravnavane tudi v zakonodaji, predvsem z namenom določitve okvirjev za njihovo vzrejo, oskrbo, uporabo in zaščito pred škodljivimi ravnanji človeka. V posameznih okoljih pa so marsikdaj živali tiste, ki motijo človeka pri delu ali počitku, zaradi svojih lastnosti, pa ga v posebnih okoliščinah celo ogrožajo.

Omejitve/uporabnost raziskave

Prispevek omogoča vpogled v zakonske določbe področja zaščite živali in problematiko.

Praktična uporabnost

Uporabnost prispevka se kaže v tem, da omogoča drugačen vpogled na odnos med človekom in živalmi, kjer je poleg živali ogrožen tudi človek.

Izvirnost/pomembnost prispevka

Predstavitev medsebojne so-odvisnosti, hkrati s tem pa tudi so-ogroženosti daje možnost dodatnega vpogleda na to področje.

Ključne besede: živali, hišne živali, divjad, prosto živeče živali, zaščita živali, mučenje živali, lastnik živali, oskrbnik živali, zavetišče živali, veterinarska organizacija, javni red, ogrožanje varnosti

1 Uvod

Nenehni tehnološki razvoj in tehnično-znanstvena paradigma si ne zastavljata več nobenega cilja, ampak bolj ali manj stremita k rezultatom. Navkljub vsesplošnemu razvoju življenje ali biti in eksistirati, ni več samo po sebi umevno. »Globalna konkurenca, ki jo pospešujejo bolj mobilni produkcijski dejavniki, večji pretok informacij, pogostejše tehnološke spremembe in lažji tehnološki prenos« (Rus, 1995: 17) ustvarja tudi negotovost, ki se z obdobjem zadnje ekonomsko-finančne krize le še stopnjuje. In kot pravi Galimberti je »oznaka prihodnosti zdaj drugačna: iz prihodnosti-obljube se je spremenila v prihodnost-grožnjo« (Galimberti, 2010: 22). Zato ni presenetljivo, da so poleg vsesplošnega razvoja, ena od značilnosti tega časa tudi paradoksi, med katerimi izpostavljam: 1. paradoks posameznika: navkljub podaljšanemu življenju, hitrejšim in tehnološko posodobljenim delovnim procesom bi morali imeti več časa, a ga je vse manj; 2. paradoksi organizacije: delovati globalno ali lokalno; izgradnja organizacije zahteva osredotočenje na posameznike; (Vila, 2000); 3. paradoks znanja: čeprav je znanost najbolj

napredovala in je znanje dostopno bolj kot je kadarkoli v preteklosti je veliko ljudi neukih in nerazgledanih; danes imamo največ pismenih, izšolanih in univerzitetno izobraženih, a navkljub temu tako posameznik kot skupnost ne spregleda in ne rešuje pasti sodobnega življenja, kjer je »obtičalo« celo znanje; 4. paradoks vrednot: navkljub napredku pri uveljavljanju humanističnih in vseh drugih načel, ki naj bi dvignile raven spoštovanja osnovnih človeških in družbenih norm, smo priča kršitvam in dogodkom, ki bi bolj ustrezale stanju družbe oziroma sveta pred nekaj stoletji ali celo tisočletji.

Brezbrižnost sveta in pomanjkanje vrednot, ki se manifestira v obliki nihilizma in ga Galimberti imenuje »grozljivi gost današnje družbe« vse bolj zaznamuje današnji svet in družbo. »V določenem smislu živimo še slabše, torej z manj jaza, kot pa naj bi po pričakovanjih živali« (Adorno, 2007:155). In če se soočimo s sedanjim a tudi prihodnjim razvojem človeštva lahko zaznamo tako teoretski kot praktični problem. To se zaznava tudi na področju človekovega odnosa do živali, ki človeka spremljajo že tisočletja, saj človek z lastnimi dosežki in »znanjem« lahko uniči vso naravo. Sedanji čas, ko se človek in človeštvo ukvarja s sodobnimi izzivi in problemi, živalskemu svetu grozijo številne nevarnosti, med katerimi je največja izumrtje številnih živalskih vrst. Sicer pa človeška narava, »ki korenini v naši živalski dediščini« (Jovtang, 2007: 44) omogoča, da bolje spoznamo sami sebe, zato je odnos do živali pomemben pokazatelj v družbi, kjer človek »zares jemlje le ekonomsko moč, ki se ji neredko nesebično klanja« (Berdjajev, 1998: 174), na ostale stvari pa pogostokrat gleda zmotno.

2 Človek in žival- večtisočletna vez

»Narava je zelo ubrana in skladna sama s seboj« (Koyre, 1988:171), kjer so poleg človeka še rastline in živali, ki so človeku zagotavljale preživetje. Brez njih bi tudi danes, na višku tehnološkega in civilizacijskega razvoja, težko preživali. Na našem planetu obstaja veliko živalskih vrst, ki bogatijo svet okoli nas (Marinšek, Tušak, 2007). Po številu vrst sestavljajo živali največje izmed petih kraljestev živega sveta. Čeprav so se razvile kot zadnje, so zdaj prevladujoča oblika življenja na Zemlji. Živali so najbolj raznovrstna skupina živega sveta, saj so biologi doslej opisali skoraj dva milijona različnih vrst, še veliko večje pa je število neodkritih vrst. Tako kot se je človek so se tudi živali v več kot milijardi let trajajočem razvoju prilagodile najrazličnejšim življenjskim načinom (Živali, 2006). Sicer pa »biološko razmišljanje o dednosti in evoluciji doživlja revolucionarno spremembo, iz katere se rojeva nova sinteza – izziv neodarvinizmu, ki v ospredje postavlja gene« (Jablonka, Lamb, 2009: 1). In če znanstvene poskuse in dognanja povežemo z živalskim svetom, ki ga izkoriščajo pri »osvetlitvi« človekove preteklosti in predvsem prihodnosti z molekularno osnovo genetike, ki se skriva v DNK – deoksiribonukleinsko kislino, kjer mnoge živalske vrste prenašajo »informacije« na potomce s pomočjo vedenja, lahko ugotovimo, da brez proučevanja in odkritij iz živalskega sveta ne moremo iti naprej.

Človeka in žival veže večtisočletna povezanost in medsebojna soodvisnost. Naši predniki so živali najprej lovili, saj so predstavljale pomemben vir preživetja, pozneje pa so jih udomačevali in jih uporabljali za pomoč pri delu. Udomačevanje živali se je začelo že v času, ko se je človek preživljal z lovom in nabiralništvom. Pred približno 10.000 leti, ko se je začelo razvijati poljedelstvo, se je začel spreminjati tudi človekov pogled na živali. Začel je loviti oziroma preganjati divje, prosto živeče živali, hkrati pa je nekatere udomačil (Marinšek, Tušak, 2007). Udomačitev konja je še posebej vplivala na razvoj človeštva, saj so jih dolgo časa uporabljali za premagovanje razdalj in obdelovanje zemlje (Hočevar, 2006). Udomačevanje mačk se je začelo z razvojem kmetijstva v Egiptu zaradi zavarovanja zaloga hrane in preganjanja miši in podgan, pred 5.000 leti pa so mačke zapirali v templje in jih imeli tudi v religiozne namene. Tako kot Egipčani so tudi v drugih deželah in kulturah živali povezovali z religioznimi obredi, kar se je v poznejši grški, rimski in evropski kulturi pod vplivom krščanske cerkve in drugih religij spreminjalo. Nekatera prepričanja o živalih pa so se tako globoko zakoreninila v človekovi zavesti, da so prodrla celo v religije in se obdržala v ljudskem izročilu številnih narodov (Coren, 1996). Ne glede na različen odnos v zgodovinskih obdobjih in kulturah so, poleg vloge v prehranski verigi človeka, živali imele velik pomen za človeka, kar velja tudi za današnji čas (Kranjc, Berčič, 2008).

2.1 Človek-žival kot gospodar živali

Če pogledamo v daljno preteklost lahko ugotovimo, da se je »naravni človek, blodeč po gozdovih, brez dela, brez govora, brez doma, brez vojne in brez vezi« (Rousseau, 1993: 128) komaj kaj razlikoval od zveri. Odnos človeka do živali je vsaj dvajset stoletij del filozofske tradicije, naklonjene izključevanju živalskih vrst, kar ima daljnosežne praktične posledice (Magee, 2002). »Nečloveške živali ponavadi uporabljamo kot sredstvo za doseg naših ciljev. Ubijamo jih, da bi se hranili, uporabljamo jih za delo ali zabavo, služijo nam kot sredstva za najrazličnejše raziskave in le redko se posvetimo vprašanju ali je naše početje moralno upravičeno« (Cavalieri, 2006: 11). Razprave o ravnanju z živalmi so torej prisotne v celotni človeški zgodovini in jih lahko strnemo v tri glavna stališča (Cavalieri, 2006):

- teza, ki živalim odreka vsakršno obliko moralnega upoštevanja;
- teza, ki živali izključuje iz moralne skupnosti, vendar zatrjuje obstoj posrednih dolžnosti do njih, in;
- sprememba pogleda, ki je bila odločilna za njihovo vključitev med moralne paciente.

»Novodobne moralne teorije so svoj zastavljeni cilj – noben človek ni vreden manj od koga drugega – uresničile za ceno tega, da so vse ljudi povzdignile nad preostanek živega sveta« (Cavalieri, 2006: 195). Kako bi sicer lahko opravičili izkoriščanje živali, če samo upoštevamo lov ali ribolov, kjer ponekod presegajo dejanske potrebe po hrani in živali ubijajo iz čistega veselja in zabave. Človekov omalovažujoč odnos do živali ne odraža njegove prednosti in razvoja. Splošnemu navdušenju nad napredovanjem človeštva se je tudi Rousseau »vztrajno postavljal po robu in opozarjal na mračno plat življenja v družbi« (Rousseau, 1993: 125). Dejstvo je, da je človek oziroma da smo ljudje na vrhu piramide in da je v veliki meri od nas odvisno, kdo bo preživel.

3 Zaščita živali

Področje zaščite živali se bolj ali manj pojavlja vse od vzpostavljenega odnosa med človekom in živaljo. Skozi zgodovinske in različne civilizacijske, kulturne, religiozne in filozofske okvirje se je spreminjal odnos do živali, ki je nihal od uničevalnega odnosa do povzdigovanja do božanstev. V 19. stoletju se je začel kazati interes za zaščito živali, še posebej v Angliji, kjer je bil leta 1822 sprejet prvi zakon o zaščiti živali, kateremu je sledil Cruelty to Animals Act, ki je obravnaval testiranje na živalih. V tem obdobju so se začela ustanovljati tudi različna društva in organizacije za zaščito živali, sicer pa se je področje zaščite živali začelo vse bolj uveljavljati šele po drugi svetovni vojni, ko se je povečalo izkoriščanje živali za človekove potrebe.

Glavna razloga za zaščito živali sta dva. Prvi je zaradi zavarovanja živali, kar je posledica moralno etičnih in/ali religioznih razlogov. Glavni pa je gospodarsko-finančni vidik, saj živinoreja in druge ekonomske panoge, ki so tesno povezane s tem področjem predstavljajo precejšen del gospodarstva sleherne države. Z zaščito živali pred boleznimi in škodljivimi vplivi se zagotavlja vir prehrane. Večja ozaveščenost ljudi pa se kaže z ustanavljanjem društev in organizacij za ohranitev raznolikosti živalskega sveta v naravnem okolju ter za zaščito živali in uveljavitev pravic živali v človekovem okolju.

3.1 Mednarodni pravni okvir za zaščito živali

Mednarodni pravni okvir za zaščito živali ustvarjajo:

- Univerzalna deklaracija o pravicah živali;
- Protokol o zaščiti in dobrem počutju živali k Amsterdamski pogodbi;
- Konvencije sprejete v okviru Sveta Evrope:
  - Zaščita živali v času mednarodnega prevoza;
  - Zaščita živali, namenjenih za zakol;
  - Zaščita živali za vzrejne namene;

- Zaščita vretenčarjev, ki se uporabljajo za poskuse in znanstvene namene;
- Zaščita domačih živali.

Omenjeni pravni akti so bili tudi podlaga za pripravo zakonov in podzakonskih aktov v Republiki Sloveniji.

3.2 Slovenski pravni red

Ustava Republike Slovenije ne vsebuje materialnih določb o varstvu živali pred mučenjem, temveč le predpisuje zakonsko urejanje tega področja, in sicer v tretjem odstavku 72. člena. Ne glede na široko področje zakonodaje, ki ureja področje zaščite, je le ta dvotirna. Urejajo ga naslednji zakoni:

- Zakon o zaščiti živali (v nadaljevanju ZZZiv), ki je tudi krovni zakon, na podlagi katerega je bil izdan še:
- Pravilnik o zaščiti hišnih živali, ki določa minimalne pogoje za zaščito hišnih živali;
- Zakon o živinoreji;
- Zakon o veterinarstvu;
- Zakon o veterinarskih merilih skladnosti;
- Zakon o ohranjanju narave;
- Zakon o ravnanju z gensko spremenjenimi organizmi;
- Zakon o divjadi in lovstvu;
- Kazenski zakonik Republike Slovenije (v nadaljevanju KZ-1).

3.2.1 Zakon o zaščiti živali (ZZZIV)-prekrški

ZZZiv je krovni zakon na področju zaščite vseh živali, ki imajo razvita čutila za sprejem zunanjih dražljajev in razviti živčni sistem, da boleče zunanje vplive čutijo. Ta zakon »določa odgovornost ljudi za zaščito živali, to je zaščito njihovega življenja, zdravja in dobrega počutja; določa pravila za dobro ravnanje z živalmi; določa, kaj se šteje za mučenje živali in katera ravnanja oziroma posegi na živalih so prepovedani; določa pogoje, ki jih je treba za zaščito živali zagotoviti pri reji živali, prevozu, izvajanju določenih posegov in poskusov na živalih, zakolu in usmrtitvi živali; ureja postopek, pravice in obveznosti v primerih, ko gre za zapuščene živali; določa pogoje za društva, ki na področju zaščite živali delujejo v javnem interesu; določa nagrade in priznanja na področju zaščite živali; ureja nadzorstvo nad izvajanjem tega zakona ter kazenske sankcije za kršitelje določb tega zakona« (ZZZiv, 2007).

V osmem poglavju ZZZiv je določeno nadzorstvo nad izvajanjem tega zakona in na njegovi podlagi izdanih predpisov. Nadzorstvo neposredno opravljajo uradni veterinarji, kmetijski, lovski, ribiški inšpektorji ter inšpektorji, pristojni za ohranjanje narave, vsak v okviru svojih pooblastil in pristojnosti. Nadzorstvo nad izvajanjem določb drugega in tretjega odstavka 11. člena, 12. člena ter prve, druge, četrte, pete, šeste, devete in petnajste alineje 15. člena tega zakona poleg oseb iz prejšnjega odstavka opravlja tudi policija. V zakonu so navedena tudi društva, ki delujejo na področju zaščite živali, katera sporočajo pristojnemu inšpektorju kršitve določb tega zakona, ki jih ugotovijo pri opravljanju svojih nalog, ter opozarjajo na nepravilnosti in nezakovitosti v zvezi z zaščito živali (ZZZiv, 2007).

3.2.2 Mučenje živali kot prekrški

V 3. členu je navedeno temeljno načelo, da nihče ne sme brez utemeljenega razloga povzročiti živali trpljenja, bolezní ali smrti. Četrty člen ZZZiv določa, da je mučenje živali:

- vsako ravnanje ali opustitev ravnanja, storjeno naklepno, ki živali povzroči hujšo poškodbo ali dalj časa trajajoče trpljenje, ali škodi njenemu zdravju;
- nepotrebna ali neprimerna usmrtitev živali.

V prvem odstavku 15. člena ZZZiv so določena prepovedana ravnanja. Če so le-ta storjena naklepno in zaradi tega nastanejo posledice iz 4. člena tega zakona, se šteje, da gre za mučenje živali. Najpogostejše oblike mučenja živali so:

- zbadanje živali, stiskanje, natezanje ali zvijanje delov telesa živali, obešanje, udarjanje, potapljanje ali drugačno dušenje živali, metanje, suvanje ali namerno povoženje živali;
- streljanje živali ne glede na vrsto orožja oziroma strelne naprave (izvzeti primeri v skladu s predpisi o lovstvu in za izvajanje veterinarskih ukrepov);
- obmetavanje s petardami ali drugimi pirotehničnimi sredstvi, obmetavanje s kamenjem ali drugimi predmeti ter nastavljanje pasti;
- vzreja, vzgoja in šolanje na način in s pripomočki, ki živali povzročajo bolečine ali kako drugače škodijo njenemu zdravju;
- uporaba živih živali za hrano ali vabo;
- namerna trajna ali začasna zapustitev živali;

Čeprav v javnosti prevladuje mnenje, da je med dejanji mučenja živali precej tudi spolne zlorabe živali ter organiziranje borb živali, šolanje in uporaba živali za borbe, le-teh vendarle ni veliko obravnavanih. Po aferi »BULMASTIF« je v celotnem slovenskem prostoru, v medijih in na različnih strokovnih področjih, zavlada izredno zanimanje za področje zaščite živali, še bolj pa je bilo usmerjeno na vzrejo in vzgojo nevarnih pasem psov, odgovornost lastnikov ter zagotovitev pogojev, da bi se živali zaščitile pred spolnim zlorabam in vsem oblikam mučenja živali.

V zadnjih petih letih je Policija obravnavala 5.590 kršitev, in sicer 2005 – 1.023, 2006 – 1.136, 2007 – 1.141, 2008 – 1.122 in leta 2009 – 1.168. V tabeli št. 1 so prikazani podatki o kršitvah po posameznih policijskih upravah, največ kršitev pa je bilo na območju Policijske uprave Ljubljana (<http://policija.si/index.php/statistika>).

Tabela 1: Prekrški po Zakonu o zaščiti živali v obdobju 2005 – 2009 po policijskih upravah.

	CE	KP	KK	KR	LJ	MB	MS	NG	NM	PO	SG
2005	146	61	16	106	330	172	64	43	31	20	34
2006	177	88	43	77	301	224	76	50	41	18	41
2007	139	89	45	67	343	229	64	66	25	31	42
2008	90	89	46	77	355	220	94	53	25	19	54
2009	105	64	74	67	403	209	96	50	29	21	50
SKUPAJ	657	391	224	394	1732	1054	394	262	151	109	221

Sicer pa so policisti v letu 2009 največ kršitev obravnavali na cestah in trgih, saj med kršitvami prevladujejo kršitve, ko kršitelji niso zagotovili fizičnega varstva psa oziroma niso bili na povodcu 326 (leto 2008 – 296); kršitelji niso zagotovili fizičnega varstva nevarnih živali 277 (leto 2008 – 294); kršitelji niso zagotovili ustrezne vzgoje in šolanja oziroma drugih ukrepov in je zato žival nevarna okolici, in sicer 152 (leto 2008 – 154) kršitev (<http://policija.si/index.php/statistika>).

3.2.3 Mučenje živali kot kaznivo dejanje

KZ-1 v 341 členu določa dve (izvršitveni) obliki kaznivega dejanja, in sicer: 1. surovo ravnanje; 2. nepotrebno povzročanje trpljenja. Kot kvalificirana oblika tega kaznivega dejanja je opredeljeno: 1. mučenje več živali; 2. trajno pohabljenje živali; 3. povzročitev pogina na krut način.

V zadnjih petih letih je Policija obravnavala 163 kaznivih dejanj mučenja živali, in sicer 2005 – 36, 2006 – 33, 2007 – 23, 2008 – 29 in leta 2009 – 42. Največ obravnavanih kaznivih dejanj s področja (zaščite) živali je bilo s področja lovstva (330 kaznivih dejanj), za katere velja tudi nizka stopnja raziskanosti.

Eden od najbolj odmevnih primerov mučenja živali je bila »grozljivka« v letu 2000, ko so trije maturanti zavestno in načrtno mučili in ubili več kot štirideset mačk. Paradoks na področju zaščite in mučenja živali je zagotovo bila Milena Močivnik, ki je zaradi (pretirane) skrbi za živali bila razglašena celo za »Slovenko leta«. Na njenem posestvu so v akciji veterinarskih inšpektorjev, policistov in higienikov odkrili približno 300 psov ter nekaj mačk in kokoši, ki so živele v »nemogočih« razmerah. V letu 2010 pa je t. i. afera »BULMASTIF« medijsko prekosila vse dosedanje primere povezane z živalmi. Smrt Saša Baričeviča ter postopek odvzema in vrnitve bulmastifov zaradi napada na občana v letu 2006 je bila vzrok za številne pritiske na delo Veterinarske uprave Republike Slovenije in drugih institucij, pozneje pa celo za odstop kmetijskega ministra Milana Pogačnika ter vložitev interpelacije zoper ministrico za notranje zadeve, Katarino Kresal.

4 Institucionalno nasilje

Odkar si je človek prisvojil primat nad živalskim svetom bolj ali manj humano izkorišča živali za svoje potrebe. Tako zaradi moralno etičnih postavk kot tudi racionalnosti in produktivnosti institucij in organizacij, so posamezne družbe sprejemale norme in zakonska določila, ki so določala pogoje za uporabo oziroma izkoriščanje živali. Tudi v ZZZiv so določbe, ki opredeljujejo pogoje za izvajanje poskusov na živalih. V prvem odstavku 21. člena je določeno, da poskuse na živalih smejo izvajati le organizacije, ki so odobrene za izvajanje poskusov na živalih in imajo dovoljenje upravnega organa, pristojnega za veterinarstvo. »Poskuse na vretenčarjih se sme izvajati samo, če se pričakuje, da bo trpljenje živali etično sprejemljivo v primerjavi s pričakovanim dosežkom« (ZZZiv, 2007). Ti poskusi se smejo izvajati celo dlje časa, če se pričakuje, da bodo rezultati izjemnega pomena za človeka ali živali ali za rešitev znanstvenih problemov. Počutje živali in predvsem bolečine in trpljenje, ki ga morajo poskusne živali prenašati oziroma prenesti, ni pomembno, pomembni so le dosežki, ki so v končni fazi pomembni predvsem za človeka. Določbe 22. člena prepovedujejo poskuse na živalih z razvitim živčnim sistemom za zaznavanje bolečin v izobraževalne namene z določenimi izjemami.

Ne glede na »zakonsko urejenost« ni moč spregledati pomislekov o »možnosti etične sprejemljivosti prevlade zgolj teoretično verjetnega zmanjšanja trpljenja v prihodnosti nad gotovim trpljenjem v danem trenutku« (Koritnik, 2006: 4) ter »dvoličnosti«, ki je sicer stara znanka v človeški družbi. V ZZZiv to potrjuje tudi določba o usmrtni živali, ki jih po tridesetih dneh od dneva, ko so bile nameščene v zavetišče, niso uspeli oddati ter določbe o zakolu živali in rejnih živalih, ki se vzrejajo ali redijo za proizvodnjo hrane ali druge gospodarske namene. In če bi še našteval negativne vplive in posledice, ki jih čutijo živali poleg mesta v prehrabeni verigi človeka in njihove vloge v laboratorijih, opozarjam še na lov in ribolov, krznarsko industrijo, živali v svetu zabave, različnih tekmovanjih, kjer nastopajo številne živalske vrste in kjer je vse podrejeno rezultatu ter živali v službi človeka, kjer izpostavljam samo pse. Različne metode in tehnike šolanja in treningov, ki so se spreminjale skozi desetletja so v zadnjih desetletjih vendarle prišle do točke, kjer je v ospredju pozitivna motivacija in zaradi katere so (službeni) psi pripravljani opravljati naloge, saj so le-te zanj igra (Medvešek, 2010). Toda ne glede ali je pes izšolan ali ne, ali je majhen ali velik, koristen ali nekoristen, prav vsak pes si zasluži spoštovanje (Fon, Zidar, 2009). V zadnjem desetletju je vse večja ozaveščenost ljudi vplivala, da se moralna zavest ljudi nagiba v korist živali. Tudi pri nas, kar nenazadnje potrjuje tudi veliko število društev in nevladnih organizacij, ki se borijo za pravice živali in njihovo zaščito, ki skupaj s posamezniki opozarjajo na kršitve zakonodaje in dajejo pobude za večjo zaščito živali. V drugih državah pa se pojavljajo tudi takšne organizacije, ki jih štejejo med »ekoteroristične«. Na kršitve ne opozarjajo zgolj mirno, z mirnimi protesti ali obveščanjem javnosti, ampak tudi z uničevanjem laboratorijev, kmetijskih farm in drugih objektov, kjer se ukvarjajo z živalmi (Prijetelj, 2010).

5 Ogroženost človeka

V sodobnem času so lahko tudi živali vir nevarnosti in ogroženosti. Tako sta v zadnjih letih ptičja, pozneje

pa še prašičja gripa temeljito stresli ekonomsko – gospodarski sistem, znotraj katerega so vse industrijske panoge, ki se ukvarjajo z živalmi kot del prehranske verige čutile (negativne) posledice. Podobno kot so v času bolezni norih krav so tudi v zadnjih primerih veliko živali preventivno usmrtili, da bi preprečili širjenje oziroma potencialno nevarnost okužbe ljudi. Ob tem je bilo zanemarjeno dejstvo, da reja živali in konkurenca na tem trgu zahteva uporabo številnih kemičnih dodatkov k prehrani in zdravil, kar ostaja v mesu vse do krožnika in zaužitja. Sicer pa so v nekaterih okoljih živali tiste, ki motijo človeka pri delu ali počitku, zaradi svojih lastnosti, pa ga v posebnih okoliščinah celo ogrožajo. V Sloveniji, kjer je več kot šestdeset odstotkov gozda ni presenetljivo, da na precejšnjem območju države nevarnost predstavlja medved. Medvedi in nekatere druge živalske vrste zaradi krčenja naravnega prostora prehajajo v človekovo okolje, kjer poleg ogrožanja povzročajo škodo na objektih in poljščinah, zaradi česar spadajo v skupino t. i. človekovih sovražnikov.

Posebno poglavje predstavlja problematika živali na cesti, ki je specifično okolje, zaradi prisotnosti motornih vozil in hitrosti pa je izredno nevarno tako za živali kot človeka. V Evropi se zgodi več kot 500.000 prometnih nesreč z udeležbo divjadi, »v katerih izgubi življenje približno 300 ljudi, 30.000 pa je poškodovanih« (Brglez, 2009: 14), v Sloveniji pa približno 6.800. Gospodarska škoda tako v Evropi kot pri nas ni majhna, saj presega milijardo evrov. Če pa poleg medvedov, jelenjadi in divjih prašičev prištejemo še lisice, jazbece, kune, zajce, ježe, žabe ter pse in mačke od domačih živali, sta živalski krvni davek in premoženjska škoda precej višja.

V urbanih okoljih so za človeka moteče nekatere živali, čeprav v marsikaterem primeru niso krive živali, ampak ljudje, ki skrbijo zanje. Klasičen primer predstavljajo motnje nočnega miru, kjer so najbolj moteči psi oziroma njihov lajež (Turk, 2010). Problematiko povečuje tudi zakonodaja, ki laježa psa ne določa kot kršitev Zakona o varstvu javnega reda in miru. Objekti namenjeni za rejo živali pa na drug način obremenjujejo okolje, kjer je v ospredju (neprijeten) vonj, ki marsikje znižuje vrednost nepremičnin in zmanjšuje kvaliteto bivalnega okolja, strokovnjaki pa opozarjajo tudi na vpliv pri ustvarjanju »toplogrednih« plinov.

Posebno mesto zavzemajo psi, ki izstopajo tako zaradi priljubljenosti in številčnosti kot svoje telesne zgradbe in nevarnosti ugriza. »V Sloveniji je približno 180.000 registriranih psov, toliko jih namreč vsako leto cepijo proti pasji steklini« (Vidic, 2010: 34) in če prištejemo še pet do deset odstotkov psov, ki jih lastniki ne cepijo lahko ugotovimo, da je v Sloveniji približno 200.000 psov. Vsako leto v antirabičnih ambulantah evidentirajo približno 4.500 ugrizov psov. Skorajda bolj kot ugrizi pa prebivalce v urbanem okolju moti brezbrizen odnos lastnikov psov zaradi onesnaževanja z iztrebki, katerih lastniki ne pobirajo; nevzgojeni in agresivni psi; nepravilno gibanje s psi in psi, ki hodijo naokoli brez lastnika (Vidic, 2010). Negativnih vplivov živali v človekovem okolju je zagotovo še več, izpostavljeni pa so le najpogostejši oziroma tisti, ki so za večino ljudi moteči.

6 Zaključek

Še pred dobrim stoletjem so bile na Zemlji velike površine nedotaknjenega naravnega okolja in divjine, kjer so živali živele v naravnem okolju neovirano in brez stika s človekom. Zaradi naraščanja prebivalstva, širjenja mest in človekovega okolja, tehnološkega razvoja, koriščenja naravnih virov in porabe energije, se je delež neokrnjenih naravnih območij skrčil tako, da danes skoraj ni več območja, kjer človek ni posegel v okolje. Spreminjanje naravnega okolja povzroča izginjanje naravnih bivališč in hitro upadanje naravne raznovrstnosti na svetu. Čeprav se nam to ne zdi, je to vendarle grozeča nevarnost tudi za človeško vrsto, saj se uničuje okolje in z njim naravni viri, ki jih bo človek nekoč še kako potreboval. Ironično ali ne, obstoj najbolj ogroženih živalskih vrst je odvisna prav od človeka, izginotje posameznih živalskih vrst pa lahko korenito vpliva na pogoje človekovega življenja v prihodnje.

Tako kot je v preteklosti obstajala medsebojna povezanost in soodvisnost je tako tudi danes, in tako bo tudi v prihodnje, le da se tega (žal) ne zavedamo najbolj. Tehnološki razvoj nas vse bolj oddaljuje od naravnega okolja in zavedanja, da je prav vsaka živalska vrsta pomembna za vzdrževanje zdravega človekovega okolja. Zemlja je namreč edini planet v vesolju, za katerega vemo, da na njem obstaja življenje. Poleg mnogih pozitivnih učinkov živali na človeka, od prisotnosti, opazovanja, božanja živali,

druženja ali celo skrbi za živali, živali ugodno vplivajo na počutje, sproščenost, večjo odprtost, raziskave pa so pokazale, da celo na zdravje, hitrejše okrevanje po boleznih in celo daljše življenje (Marinšek, Tušak, 2007). Poleg tega pa so živali tudi naši pomočniki pri številnih opravilih, sicer pa se še vedno odkrivajo skriti potenciali živali, ki pozitivno vplivajo na človeka. Ravno zaradi tega in mesta, ki ga človek zaseda na vrhu piramide nečloveških živali zaradi človeških lastnosti, bi se tako posamezniki kot institucije in družba nasploh morali obvezati, da živalim naklonimo več pozornosti in jim z ustrezno zakonodajo zagotovimo dostojno življenje.

Nenazadnje, bi človek zaradi človeških lastnosti, zmožnosti za doseganje novega, širjenja vednosti ter razvoja umetnosti in znanosti, moral spremeniti svoj odnos do živali. Ker se naši predniki, tavajoč po gozdovih, brez govora, doma, oblačil, orodja, denarja,... niso zavedali svojega primata in prevlade v (ne)živalskem svetu, bi že bil čas, da bi se tega zavedali mi, njihovi potomci, na vrhuncu človeškega in vsesplošnega razvoja. Vprašanje je le, ali smo dovolj zreli za to, čeprav sta današnji eksistenci človeka in živali permanenten izziv in prioriteta naloga. In pri tem bi morala biti v ospredju določitev meje med normalnim in asocialnim ter etičnim in neetičnim. Zaradi vloge, ki so jo živali imele in jo imajo v življenju človeka, bi si živali to zagotovo zaslužile.

7 Literatura

Adorno, T., W. (2007) Minima moralia: refleksije iz poškodovanega življenja. Ljubljana: Založba Rdeča zbirka.

Berdjajev, N. (1998). O človekovi zaslužjenosti in svobodi. Celje: Mohorjeva družba.

Brglez, A. (2009). Divjad ob cesti in na njej: ne le navdušenje! Motorevija, 4, 14 – 15.

Cavalieri, P. (2006). Živalsko vprašanje: za razširjeno teorijo človekovih pravic. Ljubljana: Krtina.

Coren, S. (1996). Inteligenca psov: pasja zavest in sposobnost razmišljanja. Ljubljana: Dedal.

Coren, S. (2009). Kaj vejo psi? Ljubljana: Debora.

Dalby, L. (2009). Zadovoljen pes. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.

Fogle, B. (1995). Vzgoja in šolanje psov. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Fon, Zidar, Ž. (2009). 12 zlatih pravil za spoznavanje s psom. Celje: Muzej novejšje zgodovine.

Galimberti, U. (2010). Grozljivi gost: nihilizem in mladi. Ljubljana: Modrijan.

Golovrški, D., Golovrški, D. (2010). Ceste nevarne tudi za živali. Motorevija, 4, 15.

Hočevar B. (2006), Odsluženi konji v zavetišče ali klavnico? Delo, Sobotna priloga, 24 – 25, Ljubljana.

Jablonka, E., Lamb, M., J. (2009). Štiri razsežnosti evolucije: genetska, epigenetska, vedenjska in simbolna raznolikost v zgodovini življenja. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Jovtang, L. (2007). Pomembnost življenja. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Kazenski zakonik RS (2008). Uradni list RS, št. 55/2008.

- Koyre, A. (1988) Od sklenjenega sveta do neskončnega univerzuma. Ljubljana: ŠKUC, Filozofska fakulteta.
- Koritnik, B. (2006). Nekaj pogledov na pravno ureditev varstva živali pred mučenjem. V prilogi Pravne prakse, letnik 25/729-730, št. 7-8, str. 1-8, Ljubljana.
- Krajnc, R., Berčič, H. (2008). Sožitje človeka in psa v športu: priročnik. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
- Magee, B. (2002). Poti filozofije. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Marinšek, M., Tušak, M. (2007). Človek – žival: zdrava naveza. Maribor: Založba Pivec.
- Medvešek, N., Ščuka, A. (2010) Uvozimo živalsko policijo. Žurnal, 4. 2. 2010.
- Medvešek, M. (2010). Izbira psov za delo v policiji. Urednik: Adil Huselja, Nina Djordjević. Zbornik referatov: Uporaba službenih psov. 5. 11. 2009, Tacen. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve, Policija.
- Ošljaj, B. (2000). Človek in narava. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Pravilnik o policijskih pooblastilih (2008). Uradni list RS, št. 56/2008.
- Pravilnik o zaščiti hišnih živali (2009). Uradni list RS, št. 51/2009.
- Prijatelj, M. (2010). Vedno bolj (temno) zeleni alarm. Delo, 4. 6. 2010, 20.
- Rizman, R. (1995). Nacionalna država, nacionalne manjšine in združena Evropa. Urednik: Štrajn, D. Meje demokracije: Refleksije prehoda v demokracijo. Ljubljana: Liberalna akademija, Društvo za proučevanje politične demokracije in liberalizma.
- Rus, V. (1995). Uvod. Urednik: Rus, V. Slovenija po letu 1995: razmišljanja o prihodnosti. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Rousseau, J., J. (1993). Razprava o izvoru in temeljih neenakosti med ljudmi. Ljubljana: Študentska organizacija Univerze v Ljubljani.
- Turk, B., J. (2010). Lahko pes izraža občutke sredi noči? Dnevnik, 28. 4. 2010, 29.
- Ustava Republike Slovenije (1991). Uradni list RS, št. 331/91-1.
- Vidic, J. (2009). Življenje s psom. Ljubljana: Dedal.
- Vidic, J. (2010). Pes v sodobnem svetu. Urednik: Adil Huselja, Nina Djordjević. Zbornik referatov: Uporaba službenih psov. 5. 11. 2009, Tacen. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve, Policija.
- Vila, A. (2000). Organizacija v postmoderni družbi. Kranj: Moderna organizacija.
- Zakon o divjadi in lovstvu (2004). Uradni list RS, št. 16/2004.
- Zakon o ohranjanju narave (2004). Uradni list RS, št. 96/2004.

Zakon o prekrških (2007). Uradni list RS, št. 3/2007.

Zakon o ravnanju z gensko spremenjenimi organizmi (2005). Uradni list RS, št. 23/2005.

Zakon o varstvu javnega reda in miru (2006). Uradni list RS, št. 70/2006.

Zakon o veterinarstvu (2001). Uradni list RS, št. 33/2001.

Zakon o veterinarskih merilih skladnosti (2005). Uradni list RS, št. 93/2005

Zakon o zaščiti živali (2007). Uradni list RS, št. 43/2007.

Zakon o živinoreji (2002). Uradni list RS, št. 18/2002.

Zupanc, A. (2010) Za Baričeviča sem bil smet. Žurnal, 4. 2. 2010.

Žaberl, M. (2001). Policijska pooblastila. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, VPVŠ.

Živali: velika ilustrirana enciklopedija. (2006). Urednik: Pucer, M. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Žižek, S. (1995). Realnost fikcij. Urednik: Štrajn, D. Meje demokracije: Refleksije prehoda v demokracijo. Ljubljana: Liberalna akademija, Društvo za proučevanje politične demokracije in liberalizma.